

Marietta Petkova, *piano*

KUNST AAN DE DIJK KORTENHOEF

4 oktober 2018

Claude Debussy

1862-1918

12 Preludes, 1er Livre (1e Boek)

1. Danseuses de Delphes (Danseressen van Delphi)
2. Voiles (Sluiers of zeilen van een schip)
3. Le vent dans la plaine (De wind in de vlakke)
4. Les sons et les parfums tournent dans l'air du soir (De geluiden en de geuren draaien in de avondlucht) *
5. Les collines d'Anacapri (De heuvels van Anacapri)
6. Des pas sur la neige (Voetstappen in de sneeuw)
7. Ce qu'a vu le vent d'ouest (Wat de westenwind gezien heeft)
8. La fille aux cheveux de lin (Het meisje met vlasblond haar)
9. La sérénade interrompue (De onderbroken serenade)
10. La cathédrale engloutie (De gezonken kathedraal)
11. La danse de Puck (de dans van Puck) **
12. Minstrels (Minstrelen)

* naar een dichtregel uit Charles Baudelaire's bundel *Harmonie du soir*, ofwel 'Avondlijke samenklank!')

** Puck, ook bekend onder de naam Robin Goodfellow, is een soort kobold uit Shakespeare's toneelstuk 'A Midsummernight's Dream'

PAUZE

J.S. Bach

1685-1750

Zes kleine Preludes: BWV 933- 938

Frédéric Chopin

1810-1849

- Ballade nr. 1 in g kl.t., opus 23
- Ballade nr. 2 in F gr.t., opus 38
- Ballade nr. 3 in As gr.t., opus 47
- Ballade nr. 4 in f kl.t., opus 52

Programmatoelichting

Claude Debussy (1862-1918)

12 Preludes, Livre I

'Als de middelen je ontbreken om op reis te gaan, moet je je fantasie te hulp roepen', schreef Debussy. En fantasie had de componist in overvloed. Dat blijkt alleen al uit de kleurrijke titels die hij zijn *12 Preludes Boek I* meegaf. Zoals 'De geluiden en geuren wervelen in de avondlucht' (*Les sons et les parfums tournent dans l'air du soir*), 'De verdronken kathedraal' (*La cathédrale engloutie*) en 'Voetstappen in de sneeuw' (*Des pas sur la neige*). Deze poëtische titels, niet zelden afgeleid uit een gedicht of een literair werk, zette de componist niet boven zijn *Preludes*, waarvan er later nog 12 (*Boek II*) zouden verschijnen, maar tussen haakjes eronder, om de luisteraar niet van zijn vrijheid te beroven. Want als hij ergens een hekel aan had, dan wel aan versterde muzikale regels en vooringenomenheid.

Tegen zijn conservatoriumleraar Ernest Guiraud verklaarde de jonge Debussy: *'Ik geloof niet in de overheersing van de C-groot toonladder. De tonale ladder moet verrijkt worden door andere ladders. Ik laat me niet misleiden door de gelijkzwevende temperatuur. Ritmen zijn verstikkend. Ritmen kunnen niet in een maat gepast worden. Het is onzin om van enkelvoudige en samengestelde tijd te spreken. Er zou een onophoudelijke stroom van beide moeten zijn, zonder ernaar te streven ritmische patronen te verstoppen. Parallele toonsoorten zijn eveneens onzin. Muziek is noch majeur noch mineur. Kleine en grote tertsen zouden gecombineerd moeten worden, waardoor modulaties flexibeler worden.'*

Debussy wilde in vrijheid componeren, zonder zich iets aan te trekken van heersende trends of het compositorische stramien. *'Ik probeer 'iets anders' te maken – in zekere zin, waarheden te maken – hetgeen imbecielen 'impressionisme' noemen, een term die zo negatief mogelijk gebruikt wordt, met name door kunstcritici die er niet voor terugdeinzen de draak te steken met Turner, de beste schepper van mysteries die er in de kunst bestaat,'* schreef hij in 1908 aan zijn uitgever Jacques Durand. Toch kon ook hij het niet laten de term 'impressionisme' daar te gebruiken, waar het hem van pas kwam: *'Ik wil vasthouden aan het gebruik van de term Impressions, die ik naar waarde schat omdat deze mij in staat stelt mijn emoties af te schermen van enige parasitaire esthetica.'*

Muziek kon volgens Debussy beter dan alle andere kunsten de waarheid 'vatten', waarmee hij dicht in de buurt komt van Kants uitspraak dat muziek de hoogste kunstvorm is: *'Ondanks hun bedoelingen om de werkelijkheid te vereeuwigen kunnen schilders of beeldhouwers ons slechts een gedeeltelijke fragmentarische interpretatie geven van de schoonheid van de wereld. Ze kunnen slecht één aspect van één ogenblik weergeven. Alleen de muziek heeft het voorrecht om het dichterlijke van de dag en de nacht, de atmosfeer van hemel en aarde weer te geven en om er de hartslag van te laten horen.'*

Vaak was een krantenknipsel of een ansichtkaart al genoeg om de componist te inspireren tot een verklanking van zijn atmosferische 'waarheden', waarbij ook de luisteraar de vrijheid heeft de kleurrijke klanken op zijn of haar eigen manier te interpreteren. Tegen de dichter Sylvain Bonmariage zei Debussy: *'Denk je werkelijk dat een gedicht slechts één enkele betekenis heeft! Ben je er niet van bewust dat ieder gedicht van jou door elke lezer ervan getransformeerd wordt? Zo is het ook met elke partituur.'*

En daarmee is duidelijk dat de luisteraar zich zo onbevangen moet proberen over te geven aan de *12 Preludes Boek I*, die tussen 1909 en 1913 ontstonden. Fantasie, schoonheid, humor en originaliteit vieren er hoogtij. Met verwijzingen naar schilderkunst, mythologie, literatuur, natuur en dans opent Debussy in deze stukken fascinerende klankpanorama's.

Johann Sebastian Bach (1685-1750)

6 Kleine Preludes BWV 933-938

Aanvankelijk was een 'prelude' een instrumentaal voorspel ter inleiding van een hoofdwerk. Maar ten tijde van de barok ontwikkelde de prelude zich tot een zelfstandig muziekstuk. Het karakter van de prelude was vrij en improvisatorisch. De prelude was niet gebonden aan bepaalde compositorische voorschriften, zoals dat bijvoorbeeld bij de fuga en andere contrapuntische genres wel het geval was. Zo werd de prelude als het ware een vrijplaats voor de componist om zijn fantasie de vrije loop te laten en nieuwe dingen uit te proberen. Maar Bach zou Bach niet zijn, als de preludes die hij gecomponeerd heeft -en dat zijn er vele!- niet tegelijkertijd uitblinken in helderheid van vorm en structuur.

Zijn 6 *Kleine Präludien* BWV 933-938 ontstonden tussen 1717 en 1720 en werden geschreven voor klavecimbel. Bach componeerde ze vermoedelijk als lesmateriaal voor zijn leerlingen. De preludes zijn alle zes tamelijk kort, hebben een AABB-vorm en de reeks is geordend naar de toonsoorten: C groot, c klein, d klein, D groot, E groot en e klein. Om het niet al te ingewikkeld te maken voor zijn leerlingen, hield de 'geleerde' Bach het contrapunt licht en omkeerbaar. Desondanks getuigen de 6 *Kleine Präludien* in alle opzichten van Bachs geniale geest. Ze werden door vele klavecinisten, organisten en pianisten op de plaat gezet.

Frédéric Chopin (1810-1849)

4 Ballades (opus 23, 38, 47 en 52)

Goethe, Schiller en andere dichters schreven in de 19e eeuw 'ballades', maar Chopin was de eerste componist die het genre van de ballade overhevelde naar de muziek. Tussen 1831 en 1842 schreef hij vier ballades voor de piano, die allemaal volkomen anders klinken maar toch ook overeenstemmen in hun romantische expressiviteit, hun nobele motieven en hun 6 tels- maatsoort (6/4 of 6/8). Weemoed, lyriek en dramatiek bepalen het karakter van alle vier de ballades.

Naar het schijnt inspireerde de Poolse dichter Adam Mickiewicz de nog jonge Chopin, die de eerste twintig jaar van zijn leven in zijn geboorteland Polen doorbracht en daarna in Frankrijk in ballingschap leefde, tot zijn *Ballade nr. 1 in g, op. 23*. Chopin componeerde het stuk in Wenen, waar hij op zijn 21e al hoorbaar geplaagd werd door heimwee naar zijn vaderland, want deze ballade is op te vatten als een pure liefdesverklaring aan Polen. Het stuk is zo hartstochtelijk, dat het onder meer werd gebruikt in Polanski's film *The Pianist* (2002) en de BBC documentaire *Chopin saved my life*. Alan Rusbridger, redacteur van *The Guardian*, besloot een jaar aan het leren van de ballade te besteden en schreef er een boek over met de veelzeggende titel: *Play it again: An Amateur Against the Impossible* (2010).

De *Ballade nr. 2 in F, op. 38* ontstond in 1839, toen de schrijfster George Sand haar geliefde Chopin had meegenomen naar haar landgoed Nohant op Mallorca, in de hoop dat zijn door tuberculose ondermijnde gezondheid daar zou verbeteren. Nadat Schumann zijn *Kreisleriana, op. 16* had opgedragen aan Chopin, droeg Chopin dit werk op zijn beurt op aan Schumann. Er wordt wel beweerd dat deze ballade de minst geïnspireerde van de vier is, mogelijk als gevolg van alle praktische en emotionele problemen waar George Sand en Chopin mee geconfronteerd werden op Mallorca. Verstilde 'sotto voce' passages worden afgewisseld met woeste 'con fuoco' episodes, waarna het stuk langzaam uitdooft.

Een bewonderaar van Chopin merkte over de *Ballade nr. 3 in As, op. 47* uit 1841 op: 'Er klinkt zowel maan- als zonlicht in deze muziek'. Het stuk opent 'dolce', oftewel lieflijk en zoet en is als het ware in een boogvorm geschreven: ABCBA. Gedurende het stuk, dat opent met een zangerige episode die gevolgd wordt door een dansachtige passage, loopt de spanning steeds hoger op, waarna aan het slot de thematiek uit het begin terugkeert, maar nu in octaven en arpeggio's in de rechterhand, gevolgd door vier nobele slotakkoorden.

Hoewel de *Ballade nr. 4 in f, op. 52* niet langer duurt dan hooguit dertien minuten, wordt juist deze ballade gezien als een meesterwerk en de parel onder de ballades. Volgens pianist John Ogden is het ...'een van de meest verheven, intense en sublieme krachtige composities van Chopin ... Het is ongelooflijk dat het maar twaalf minuten duurt, want het bevat de ervaringen van je hele leven.'

Het contrapuntisch opgezette stuk ontstond in 1842 in Parijs en Nohant, waarna Chopin het nog eens herzag in 1843. Het werk werd opgedragen aan Barones Rothschild, die Chopin introduceerde bij de Parijse adel en aristocratie, waarna hij een van de meest geliefde pianohelden van de Parijse salons werd. Volgens Schumann werd deze ballade geïnspireerd door het gedicht *De drie broers van Mickiewicz*, waarin drie broers door hun vader worden weggestuurd om een schat te zoeken, waarna ze terugkeren met drie Poolse bruiden.

Met veel dank aan *Wenneke Savenije*

Biografie

Marietta Petkova soleert vanavond voor de derde keer in het Oude Kerkje van Kortenhoef, we zijn echt fan van deze bijzondere pianiste. Marietta werd geboren aan de Donau, in Roesse, Bulgarije. Ze studeerde in Sofia, Wenen (bij Paul Badura-Skoda), Banff (als Resident Artist) en in Amsterdam, waar zij in 1994 bij Jan Wijn haar studie afrondde met een 10 met onderscheiding. Daarnaast volgde zij tien jaar lang lessen bij de befaamde pianist György Sebök, die een sleutelrol in haar muzikale ontwikkeling heeft gespeeld. Nog maar 10 jaar oud, won Marietta Petkova in 1978 de Grand Prix van het Nationale Piano Concours van Bulgarije. Dit was de eerste van een serie prijzen en finaleplaatsen in Italië, Tjechoslowakije, Bulgarije, Portugal, Oostenrijk en Zwitserland (Concours Clara Haskil). In Nederland was zij o.m. winnares van het Eduard Flipse Concours. In 1993 werd haar door de Fondation Nicolas Ledoux en de Raad van Europa de prestigieuze titel *'Lauréate Juventus'* toegekend.

In 1992 trad Marietta Petkova voor het eerst op in Nederland. Voor het tv-programma 'Jonge Mensen op het Concertpodium' vertolkte zij het 3e Pianoconcert van Rachmaninov met het Radio Symfonie Orkest. Vervolgens overrompelde zij pers en publiek met Rachmaninov-recitals in Amsterdam (Concertgebouw) en Nijmegen (De Vereeniging). 'Petkova grandioos' en *'Pianiste Petkova: ideale Rachmaninov'*, kopten De Telegraaf en NRC Handelsblad. Met haar live-opnames uit Lausanne van Rachmaninov's complete Etudes-Tableaux en Preludes zijn door de internationale pers bejubeld.

Tegenwoordig geniet Marietta Petkova een florerende carrière. Zij staat bekend om haar authenticiteit en veelzijdigheid. *'Of het nu Rachmaninov, Bach, Brahms of Liszt is, Petkova speelt fenomenaal'*, schreef HP/De Tijd over haar populaire cd *'Encores'* (toegiften). Ook werd zij al eens de *'ideale Mozart-pianiste'* genoemd n.a.v. haar cd met het Concertgebouw Kamerorkest. Marietta is Steinway Artist en heeft een succesvolle live-cd-serie op het label Bloomline, getuige vijfsterren-recensies in NRC Handelsblad voor de pianoconcerten van Chopin en Schumann (*even bedwelmend als onontkoombaar*) en in Luister voor de Sonate van Liszt (*'Met een onblusbaar innerlijk vuur vinden zowel de duivelskunsten als de poëzie hun weg onder Petkova's lenige vingers'*). Op haar cd 'En Face' speelt zij Bach en Beethoven, live opgenomen in Het Koninklijk Concertgebouw. In 2017 verscheen haar nieuwste dubbelalbum met de 24 Preludes van Skrjabin en Chopin. Deze ontlokte opnieuw superlatieven aan de pers:

'Bij Marietta Petkova luister je nooit naar noten, maar louter naar verhalen.' (Trouw)

'Fenomenale vertolkingen' (Dagblad van het Noorden)

'Agogiek van de bovenste plank' (Opus Klassiek)

'Eén van de grootste pianisten van deze tijd' (Luister)

'Een goddelijk geïnspireerd natuurtalent' (Pianowereld)

'Trefwoord is de vrijheid waarin de noten klinken' (Friesch Dagblad)

'Soeverein en buitengewoon expressief' (Reformatorisch Dagblad)